

چگونگی طراحی آموزشی در فرایند یاددهی-یادگیری

جابر زلفی^۱، فاطمه تونی^۲، کلثوم احمدی^۳، زهره آبلویی^۴

^۱ کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی - دانشگاه آزاد اسلامی واحد نکا - دبیر آموزش و پرورش شهرستان نکا

^۲ کارشناس حرفه و فن - دانشگاه فرهنگیان مازندران - دبیر آموزش و پرورش شهرستان نکا

^۳ کارشناس حرفه و فن - دانشگاه فرهنگیان مازندران - دبیر آموزش و پرورش شهرستان نکا

^۴ کارشناس زبان انگلیسی - دانشگاه فرهنگیان مازندران - دبیر آموزش و پرورش شهرستان نکا

چکیده

طراحی آموزشی فرایند سیستماتیک برنامه‌ریزی کلیه رویدادها برای تسهیل یادگیری است اصطلاح طراحی به برنامه‌ریزی نظام مند و فرایندهای ذهنی که برای توسعه نقشه‌ای جهت حل مسئله دلالت میکند اطلاق می‌شود. طراحی نوعی حل مسئله است و در حرفه‌های گوناگون به همین منظور بکار گرفته می‌شود. طراحی با برنامه‌ریزی متفاوت است. طراحی از برنامه‌ریزی دقیق‌تر و تخصصی‌تر است. فعالیتهای هدفمند که منجر به ایجاد زمینه یادگیری و فراگیران می‌شود را آموزش می‌گویند. در هر تعریف آموزش به‌عنوان نظم دادن به تجربیات و هدایت فراگیران به کسب توانایی‌های خاص می‌باشد. برای مثال «معلم ممکن است به فراگیر کمک نماید از یک نرم‌افزار رایانه‌ای برای حل یک سری مسائل معین استفاده کند». هر تجربه‌ای که توسعه می‌یابد در راستای یک یا بیش از یک هدف یادگیری است. طراحی آموزشی مبتنی بر نظریه‌های یادگیری فناوری اطلاعات، تحلیل نظام‌مند و روشهای مدیریت است.

واژه‌های کلیدی: چگونگی، طراحی، آموزش، فرایند تدریس.

مقدمه

فرایند نظام‌مند^۱ و مؤثر انتقال اصول یادگیری و آموزش در قالب ایده‌ها و طرح‌های برای فعالیتها، محتوا، منابع اطلاعاتی و ارزشیابی آموزشی است (موریسون^۲، ۱۳۷۸).

طراح آموزشی شبیه یک مهندس عمل می‌کند، هردو کارشان را بر اساس اصولی طراحی میکنند که درگذشته موفقیت‌آمیز بوده است. مهندس طراحی خود را بر اساس اصول فیزیک انجام میدهد، طراح آموزشی حوزه کاری خود را بر اساس اصول آموزش و یادگیری طراحی میکند. هردو سعی می‌کنند راه‌حل‌هایی را طراحی کنند که نه فقط کارکردی، بلکه پایان جالبی برای کاربران^۳ داشته باشد. هردو نقشه‌ها را برای راه‌حل‌ها مینویسند اما ضرورتاً طرحها بر پیامدهای واقعی تبدیل نمیشود و به همه اهداف نمیرسد، زیرا آنها طرح خود را برای اجرا به افراد دیگری میدهند.

مثال از طراحی آموزشی معلمی که در کلاس پشت میز خود نشسته و به نمرات امتحان مستمري که از بچه‌ها گرفته نگاه میکند، او مشغول بررسی عملکرد دانش‌آموزان در ذهن خودش است و به خاطر می‌آورد که چگونه به دانش‌آموزان خود تدریس کرده، او قصد دارد که در آینده به شیوه‌ای جدید به بچه‌ها تدریس کند «او مشغول بررسی دانش جدیدی از فرایند و تدوین برنامه، مدل و طراحی آموزشی در ذهن است» (موریسون، ۱۳۷۸).

با توجه به ضرورت آموزش و یادگیری در فرایند تربیت، طراحی آموزشی از جایگاه خاص و ممتازی برخوردار است. به گونه‌ای که بدون توجه به آن آموزش و یادگیری مؤثری اتفاق نمی‌افتد و اتلاف منابع انسانی و غیرانسانی را در نظام آموزشی به همراه خواهد داشت (زارعی زوارکی، ۱۳۹۱). سرآغاز پیدایش طراحی آموزشی به جنگ جهانی برمی‌گردد. در طی جنگ شمار زیادی از روان‌شناسان و مربیان که آموزش و تجاربی در تحقیقات آموزشی داشتند. نتایج پژوهشها و استفاده از مواد آموزشی را جهت آموزش در ارتش به کار گرفتند. از جمله این افراد گانیه، بریگز و جان فلانگان بودند و مواد آموزشی را که بر اساس تحقیقات و بررسیهایشان درستی آنها ثابت شده بود را برای آموزش توصیه نمودند (گانیه^۴، ۱۹۸۳).

مهارت‌ها و ویژگی‌های معلم طراح مدل آموزشی

کسی به طور قطع نمی‌تواند ابراز نظر کند که قرن بیست و یکم دارای چه ویژگی‌هایی خواهد بود اما آنچه مسلم است این است که دنیا مانند هزاران سال قبل، روال آرام و کندی نخواهد داشت و بسی جای امید است که انسان با تکیه بر هوش و تفکر خود که از ویژگی‌های ستایش شده او در قرآن کریم می‌باشد و به واسطه‌ی آن به عنوان اشرف مخلوقات معرفی شده است، راهکارهایی در برابر موانع آن قرن بیابد؛ اما آنچه که به نظر می‌رسد آموزش و پرورش با چهار مسئله‌ی مهم در قرن بیست و یکم مواجه خواهد بود که اگر از هم اکنون درصدد پاسخ قاطع برای آن نباشد، نگران کننده خواهد بود.

۱- جمعیت فزاینده‌ی دانش‌آموزی و برنامه‌ریزی دقیق و پیش‌نگر

۲- کیفیت آموزش و استاندارد‌های علمی جهانی و بومی

۳- افزایش بهره‌وری در همه‌ی ابعاد

۴- مطالعات تطبیقی و تحول بر مبنای زمان و ضرورت و فرهنگ

از آنجایی که قرن بیست و یکم، قرن اطلاعات، ابتکار و مهارت و سرعت می‌باشد بنابراین ویژگی‌های معلم در این قرن بر اساس این اصول می‌باشد. (هوشیار، ۱۳۸۶)

¹ systematic

² Morison

³ user

⁴ Gagne

الف) اطلاعات:

ویژگی معلم، بالا بردن اطلاعات و به روز کردن آن است. در بحث اطلاعات ((برنامه ICT فناوری اطلاعات)) جایگاه ویژه ای دارد که به آن می پردازیم.

۱- **آشنایی با فناوری آموزشی:** برای کسب موفقیت در قرن بیست و یکم، معلمان باید دانش آموزشی تربیت کنند که یادگیرندگان مادام العمر باشند و این مسیر نمی گردد مگر این که فرایند یادگیری مبتنی بر انتقال صرف دانش تغییر پذیرد. بنابراین معلمان باید با استفاده از کامپیوتر و اینترنت و کاربرد آنها در تدریس واقف باشند و دانش آموزان را نیز به این امر ترغیب کنند.

فناوری اطلاعات به ما می گوید آن چه که تا دیروز درست بوده امروز ممکن است نادرست و حتی گمراه کننده باشد، بنابراین معلمان با استفاده از این تکنیک باید معلمانی محقق و پژوهشگر باشند و دانش آموزان پرسش گر امروز و پژوهشگر فردا تربیت کنند.

۲- آشنایی با استانداردهای جهانی کیفیت کار

۳- **بالا بردن اطلاعات عمومی:** معلم قرن بیست و یکم باید در همه ی زمینه ها اطلاعات خود را بالا ببرد نه فقط در زمینه ی رشته ی تدریس خود چرا که بسیاری از علوم به هم وابسته اند. اصطلاحات رایج روز را بشناسد، امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی جامعه خود را بداند و در نهایت به علم روان شناسی آگاه باشد چرا که یک معلم بیش از معلم بودن خود باید یک روان شناس آگاه و خیره باشد.

۴- **تدریس نوین:** استفاده از روش تدریس فعال و همگام با روز، روش هایی که تدریس معلم را ویژگی خاص می بخشد عبارتند از: روش همیاری، روش تدریس فعال، روش بارش مغزی، روش ایفای نقش، روش نمایشی، روش بحث گروهی، روش حل مسئله، روش استقرایی، روش اکتشافی. (هوشیار، ۱۳۸۶)

تمامی این روش ها را می شناسد و می داند که هر یک را در چه درسی و در چه کلاسی به کار گیرد و به تعبیری تدریس او مبتنی بر استانداردها است و تدریس بر اساس استاندارد نوعی بهبود فرایند کار در آموزش و پرورش است.

۵- **شرکت در دوره های ضمن خدمت:** معلم همیشه خود باید در حال فراگیری علم باشد و اطلاعات جدید و نو را بگیرد، در طول کار خود همیشه یکسان تدریس نکند و نکات را از جهات مختلف و زوایای متعدد بیان کند. لازمه ی این کار، شرکت در دوره های ضمن خدمت آموزش معلمان است.

۶- **آشنایی با اصول روانشناسی تربیتی:** از آنجائی که معلم در طول تدریس خود نیاز به ارتباط متقابل دارد، بنابراین باید مخاطبان خود را شناسایی کند. بداند در چه شرایطی زندگی می کنند تا حدی از خانواده آنها مطلع باشد. در این صورت می تواند پیام های یاددهی خود را شفاف منتقل سازد.

۷- **داشتن طرح درس:** معلم، باید زمان تدریس خود را حساب کند کتاب مورد تدریس را با طرح درس سالانه، بودجه بندی کند و همچنین طرح درس روزانه، داشته باشد و اطلاعاتی کافی و جامع درباره ی مراحل طرح درس نویسی داشته باشد، ارزشیابی تشخیصی، تکمیلی، پایانی را بداند و در مراحل تدریس خود به کار بندد. هدف های جزئی و کلی و هدف های رفتاری را شناسایی کند. حیطه های آموزشی (دانش، درک و فهم، کاربرد، ترکیب قضاوت) را بداند و در طرح ریزی سؤالات و ارزشیابی های مستمر خود که در طرح سالانه خود در نظر گرفته است اعمال نماید. (صفوی، ۱۳۸۸ و شعبانی، ۱۳۸۵)

طراحی چیست؟

طراحی آموزشی فرایند سیستماتیک برنامه‌ریزی کلیه رویدادها برای تسهیل یادگیری است (کید و سونگ^۱، ۲۰۰۸: ۱). اصطلاح طراحی^۲ به برنامه‌ریزی نظام مند و فرایندهای ذهنی که برای توسعه نقشه‌ای جهت حل مسئله دلالت میکند اطلاق می‌شود. طراحی نوعی حل مسئله است و در حرفه‌های گوناگون به همین منظور بکار گرفته می‌شود. طراحی با برنامه‌ریزی متفاوت است. طراحی از برنامه‌ریزی دقیق‌تر و تخصصی‌تر است در این رابطه سیمون میگوید طراحی را به‌عنوان ابزاری جهت توسعه موقعیتهای موجود توصیف میکند و وظیفه آن انتخاب بهترین راه‌حل از میان گزینه‌ها بر اساس دانش موجود تلقی می‌نماید (آقازاده، ۱۳۹۰).

فعالیت‌های هدفمند که منجر به ایجاد زمینه یادگیری و فراگیران می‌شود را آموزش می‌گویند. در هر تعریف آموزش به‌عنوان نظم دادن به تجربیات و هدایت فراگیران به کسب توانایی‌های خاص می‌باشد. برای مثال «معلم ممکن است به فراگیر کمک نماید از یک نرم‌افزار رایانه‌ای برای حل یک سری مسائل معین استفاده کند». هر تجربه‌ای که توسعه می‌یابد در راستای یک یا بیش از یک هدف یادگیری است (دیناروند، ۱۳۹۰).

طراحی آموزشی مبتنی بر نظریه‌های یادگیری فناوری اطلاعات، تحلیل نظام‌مند و روش‌های مدیریت است (موریسون، ۱۳۸۷). در یک طراحی آموزشی به آموزش از زاویه یادگیرنده نگاه می‌شود اما در رویکرد آموزش و پرورش (کارآموزی سنتی) به آموزش از زاویه محتوا نگریسته می‌شود، کاربرد فرایند طراحی آموزشی در آموزش و پرورش عمومی، آموزش عالی و کارآموزی مهارت‌هایی باشد (موریسون، ۱۳۸۷).

ویژگی‌های طراحی آموزشی

از حیث نظری، یک ساختار آموزشی و پرورشی پیشرفته و مدرن، دارای ویژگی‌هایی مخصوص به خود است که توجه به آن‌ها در پیش و هنگام طراحی و استقرار آن‌ها در بطن نظام سیاستگذاری و عملکردی یک جامعه به مثابه کل، امری ضروری به شمار می‌آید. این ویژگی‌ها که در واقع مختصات محتوایی و عملکردی یک ساختار را شامل می‌شود شامل موارد زیر است:

۱. چابک‌سازی ساختار ۲. انعطاف‌پذیری ۳. مشارکت چهارگانه اضلاع ۴. روزآمدسازی عملکردها ۵. تطبیق، شمول و فراگیری ۶. تناسب اهداف، ماموریت‌ها و عملکردها ۷. ارزش‌سازی ۸. رهبری ۹. توانمندسازی و مهارت‌اندوزی ۱۰. بازنگری، اصلاح و بازسازی (افخم، ۱۳۸۹)

مطالعه تطبیقی در رابطه با نظام‌های پیشرفته آموزشی در دنیا و بویژه اتحادیه اروپا نشان می‌دهد که ساختارهای آموزشی و پرورشی عصر مدرن برای نیل به اهداف آرمانی و واقعی مدنظرشان نیازمند انجام یک سری از تغییرات هستند. دامنه این دگرگونی‌ها که در حوزه ساختار بوقوع می‌پیوندد دارای برخی ملاحظات ضروری و کارکردی است که زمینه مدل‌سازی یک سیستم مطلوب را فراهم می‌آورد. در کشورما و طی سال‌های اخیر کشمکش‌های بی‌پایانی در مسیر اجرایی این‌سازی این تغییرات صورت گرفته که نتیجه آن، اتفاق نظر پیرامون اصول ده‌گانه ایست که شالوده ساخت یک مدل هوشمند و پیشرفته را در اختیار کارگزاران و سیاستگذاران آموزش و پرورش قرار می‌دهد. هرچند در مسیر اجرایی‌سازی این اصول ده‌گانه اختلاف نظرهایی پیدا می‌شود اما بهر حال برای دستیابی به یک مدل تطبیقی متناسب با داخل، می‌بایست این اصول مدرن مد نظر قرار گیرد. (راد، ۱۳۸۹)

¹ Kid song

² Design

۱. چابک سازی ساختار:

اولین اصل از اصول ده گانه توسعه ساختارهای آموزشی و پرورشی عصر جدید به چابک سازی ساختارهای مربوط می شود. نیل فرانک معتقد است که اثربخشی یک ساختار زمانی افزایش می یابد که اولاً نیروی انسانی محدود گردیده و در عین حال توانمند گردد. تحدید مسولیت ها و یکپارچگی آن ها در طول مجموعه ای واحد که علی القاعده همراه با نخبه سالاری بروکراتیک است، می تواند به اثربخشی هر چه بیشتر عملکرد دستگاه ها منجر شود.

۲. انعطاف پذیری:

عملکرد ساختارهای پیشرفته آموزشی اگر منعطف باشد می تواند به کاهش تلاطم های بروکراتیک انجامیده و از این رهگذر، بازده سازمانی و بهره روی نیروهای انسانی شاغل در آن افزایش یابد. مایکل تراست بر این عقیده است که انعطاف پذیری نباید به بی مسئولیتی و یا تلفیق نادرست مسئولیت ها در یک واحد سازمانی بیانجامد.

۳. مشارکت چهارگانه اضلاع:

در این تعریف، منظور از اضلاع، همان دولت، مدرسه، دانش آموزان و اولیای آن هاست به زعم تیلور اسمیت اگر همه اضلاع بطور پیوسته و هماهنگ در انجام امور ساختاری مشارکت داشته باشند می توان نسبت به ارتقا و افزایش سطوح عملکردی امید بیشتری داشت؛ بنابراین یکی از شروط اصلی در ایجاد یک ساختار آموزشی و پرورشی مدرن، جلب مشارکت همه اجزا در انجام مسئولیت هاست.

۴. روزآمد سازی عملکردها:

استنلی وایو می گوید: روزآمدسازی وظایف و مسئولیت ها یعنی بهنگام سازی مجموعه عملکردهایی که قابلیت تطبیق با شرایط بیرونی و درونی تاثیرگذار بر فرآیندهای اصلی را دارند. از این رو یک سازمان موفق دارای ساختاری است که بتواند همواره نظام عملکردهای خود را ارتقا و بهبود بخشد.

۵. تطبیق، شمول و فراگیری:

هری مازول می گوید: هر یک از این سه بعد به تنهایی و مجموعه واحد آن به معنای مدلی سه گانه می تواند به گسترده سازی دامنه مسئولیت های ساختاری، آن هم مطابق با سلسله مراتب نیازهای موجود کمک نموده و زمینه افزایش توان اثربخشی سازمانی در حوزه های مدنظر را فراهم سازد.

۶. تناسب اهداف، ماموریت ها و عملکردها:

به زعم نگارنده یک ساختار منعطف و خلاق، زمانی به حداکثر بازدهی خود می رسد که بتواند به آنچه در متن اهداف خود گنجانده، در قالب ماموریت ها و عملکردهای مشخص و مفید دست یابد؛ بنابراین تطابق این دو بعد می تواند به افزایش میزان حصول به آرمان های غایی مدنظر بیانجامد.

۷. ارزش سازی:

جرج افیکنز می گوید: ساختارهای پیشرفته، ساختارهایی هستند که بتوانند با خلاقیت های خود، دائماً به تولید و بازتولید ارزش های سازمانی و محیطی برای خود و اعضایشان پردازند. تولید ارزش های متناسب با شرایط محیطی و داخلی می تواند به بازتعریف ماموریت های مهم یک ساختار و ارتقای آن ها کمک نماید.

۸. رهبری:

کارن والاس در کتاب رهبری برتر می نویسد: مهمترین جز یک ساختار مدرن، رهبری پیشرفته آن است. رهبری در اینجا به مثابه یک ساخت هدفمند و موثر است که بتواند آرمان ها و مسئولیت ها را هماهنگ و به پیش براند. رهبری مبتکرانه، خلاق محور و عقلانیت گرا می تواند به مدیریت یکپارچه و موثر نیروهای انسانی کمک نماید و آن ها را به سمت دستیابی به یک مدل پیشرفته بومی هدایت و کمک نماید.

۹. توانمندسازی و مهارت اندوزی:

نیل لیبرت می گوید: همه اصول بالا اگر به توانمندسازی و مهارت اندوزی نیروهای انسانی منجر نشود، عملاً فاقد کارکرد است. یک ساختار پیشرفته باید بتواند سرمایه های اجتماعی و فرهنگی خود را فعال و بازسازی نماید؛ بنابراین ارتقای توان کیفی نیروهای انسانی می تواند به بازدهی هرچه بیشتر یک ساختار آموزشی کمک نماید.

۱۰. بازنگری، اصلاح و بازسازی:

قابلیت پاسخگویی یکی از مهمترین ارکان یک ساختار مدرن است. اگر یک سازمان بتواند رویه ها، اهداف و فرآیندهای خود را متناسب با نیازهای موجود و شرایط مفید اصلاح و بازسازی نماید، می تواند به بهسازی کل سیستم کمک نماید.

فرایند طراحی آموزشی

فرایند هدایت کننده طراحی آموزشی به ترتیبی است که در زیر می آیند:

تعیین هدف: تبدیل بازدههای انتزاعی مورد انتظار به عملکردهای خاص که قابل اندازه گیری باشند.

تحلیل عملکرد: تعیین دلایل برای وجود تفاوت بین رفتار موجود و رفتار مطلوب و ارائه دلایل برای راه‌حلهایی واز میان برداشتن فاصله بین رفتار موجود و مطلوب.

تحلیل مخاطبان: شناسایی ویژگیهای یادگیرندگان بالقوه.

* تحلیل تکلیف: عینی کردن تعیین ماهیت واقعی کاری که یادگیرنده باید فراگیرد و تحلیل کارها یا تکالیف به کوچک ترین اجزای آن و تصمیم گیری درباره اولویت فراگیری فردی یا انجام کارهای تدارک دیده شده.

* انتخاب رسانه: شناسایی رسانهها یا ساخت رسانه‌های مرتبط با تکالیف کارهای که باید آموخته شوند.

* تحلیل هزینه: یعنی برآورد هزینه پروژه و ایجاد تناسب بین موانع بودجه‌ای و ویژگیها و هدف پروژه.

در طراحی هدف نشان دادن نمایی از محصولی که پس از تمام شدن عملیات طراحی آموزشی به دست می آید و همچنین در طی فرایند طراحی، عملی که قرار است تکمیل شود پیش‌بینی می‌گردد.

➤ طراحی نحوه رویارویی: یعنی طراحی جذاب، به کاربردی آسان و با ساختاری مستحکم برای کنترل و عمل پدید می‌آید.

➤ طراحی توالی: تصمیم گیری در مورد ترتیب و توالی منظم آموزشی برای ارائه دروس و عناصر وابسته به آن.

➤ طراحی درس: پدیدآوری راهبردهایی که باید در هر درس پیگیری شود تا انگیزش لازم برای یاددهی-یادگیری ایجاد شود و زمینه برای یادداری آموخته‌ها افزایش یابد.

کنترل یادگیرنده: تصمیم‌گیری در مورد میزان کنترل که باید برای یادگیرنده در نظر گرفته شود.

تولید: در اینجا اگر در بدنه طرح نواقص بود رفع میشود و برای اجرای اصلی آماده میشود. بازخوردها معمولاً از طریق ارزشیابی تکوینی دریافت میشود.

اجرا و ارزشیابی: ارزشیابی به عمل می‌آید تا میزان دسترسی به اهداف موردنظر معلوم شود. ارزشیابی پایانی در کنار ارزشیابی تکوینی به ارائه تصویری کامل از اثر منجر میشود (مین^۱، ۱۹۹۳)

اصول ساختارگرایی برای طراحی آموزشی

روشها و راهبردهای آموزشی ساخت‌گرایان معطوف به کمک شاگردان برای بررسی موضوعها و شرایط پیچیده و تفکر درزمینه ای خاص مانند فردی متخصص است؛ بنابراین از شاگرد میخواهند تا به ساختن درک فردی خود از موضوع از طریق اجتماعی اقدام کنند. در اینجا محتوا از پیش تعیین نمیشود و بر دستیابی به منابع مختلف تأکید میشود (لشین، ۱۳۷۴).

- ✓ تأکید بر مشخص کردن زمینه‌ای که مهارتهای یادگیری شده در آن کاربرد خواهد داشت (یادگیری در زمینه معنی‌دار)
- ✓ تأکید بر کنترل اعمال شده از سوی شاگرد و کار شاگرد روی اطلاعات (به‌کارگیری فعال آموختهها)
- ✓ ارائه اطلاعات از راههای مختلف و متنوع (برخورد با اطلاعات در زمانها، زمینها و باهدفهای مختلف و از دیدگاههای مختلف)

✓ به‌کارگیری مهارتهای مشکل‌گشایی برای عبور از اطلاعات داده‌شده (ایجاد تواناییهای تشخیصی طرح و ارائه مشکلها از راههای مختلف)

✓ مبتنی بودن ارزشیابی بر انتقال دانشها و مهارتها (در شرایطی که با شرایط مورداستفاده در زمان آموزش متفاوت باشد) (دیناروند، ۱۳۹۰).

بارکر^۲ ۱۹۹۴ عوامل اصلی که باید یک طراح آموزشی هنگام طراحی در نظر بگیرد را به شرح زیر بیان میکند:

- ✓ تلفیق نظریه‌های یادگیری: زیرا که افراد با ابزار، روشها و راهبردهای مختلف فرامی‌گیرند.
- ✓ رویکرد آموزش تلفیقی: زیرا برنامه آموزشی میتواند برای ارائه اطلاعات، آموزش خصوصی، آموزش جبرانی، ارائه فرصت تفکر، تجربه یا مشاوره باشد.

- ✓ محل کنترل: آیا کنترل فرایند آموزشی در دست شاگردان است یا بر عهده کامپیوتر یا بین هردو
- ✓ نوع محتوا: شامل سازمان‌دهی محتوا، نوع راهبردهای یادگیری مستتر در محتوا، منابع قابل‌دسترسی در ارتباط با محتوا
- ✓ عوامل محیطی: شرایط فیزیکی که یادگیری در آن انجام میشود، مانند خانه، محل کار، مرکز یادگیری آزاد، کلاس درس، اتاق کنفرانس

✓ تلفیق نقش رسانهها: زیرا رسانهها میتوانند نقش معلم حضوری، مربی، راهنما، کتاب، جعبه‌ابزار، آزمون‌کننده، شبیه‌ساز، منبع اطلاعاتی یا بازی را داشته باشد (بارکر^۳، ۱۹۹۴).

الگوهای طراحی آموزشی

در چهار دهه گذشته در زمینه طراحی آموزشی، الگوهای متعددی ارائه‌شده است که هرکدام بر یکی از رویکردهای رفتارگرایی، شناخت‌گرایی و ساخت‌گرایی مبتنی بوده‌اند.

یکی از الگوهای ارائه‌شده در این زمینه الگوی ام.ام.اس است که در زمینه الگوهای ساخت‌گرایی قرار دارد و نام آن برگرفته از نام ارائه‌دهندگان آن ام.می. چام، جی مایلی، دی اسمیت است که در سال ۲۰۰۶ ارائه‌شده است. این الگو ۷ مرحله دارد که همه آن‌ها به‌طور ویژه‌ای باهم در ارتباط‌اند.

نکته مهم این الگو جایگاه ارزشیابی است که در وسط آن قرار دارد و بر تمام مراحل الگو نظارت میکند.

یک طرح آموزشی بعد از تبیین فعالیت‌های هر مرحله ارزشیابی به عمل می‌آورد و به مرحله بعد میرود.

ارائه‌دهندگان این الگو، ارزشیابی را در مرکز قرار داده‌اند تا بعد از اینکه هر مرحله انجام شد دوباره بازنگری و تجدید شود.

انواع الگو

¹Main

²Barker

³Barker

گونه بسیار مانوس یا معمول الگو، الگوی مقیاسی است.

نمونه کامل یک شی یا یک امر ذهنی است با این تفاوت که "نسخه بدل" کوچکتر از "اصل کار" است. الگو یک خرده شکل از نمونه واقعی فرض میکند. مثل مهندسان فضانوردی، خرده شکلها را در تونلهای باد بکار میبرند؛ که استفاده از هواپیماهای واقعی به زمان ماکول میگردد که همه آزمایشهای فرضی روی الگوی بدل انجام شده باشد. آموزش این گونه کار و کم خرج هستند.

الگوهای متعددی در حوزه فعالیتی تکنولوژی آموزشی تهیه میشود. الگوهای مورد استفاده را می توان با عنوانهایی چون مفهومی، روشی، ریاضی و تجویزی بیان کرد.

الگوهای مفهومی: توصیفهایی از عناصر یا عاملهایی اند که به طور متفاوت باهم ارتباط دارند و بیشتر از نظریه ها، یا از کاربرد نظریه ها مشتق میشوند. برخی الگوهای مفهومی عبارتند از: الگوهای روایی، طبقه بندی های ریاضی و بازنماییهای دیداری. الگوی مریل یادگیری انسان را در ۵ طبقه عرضه کرده و عنصرهای طبقه ای و توضیحاتی روایی را در برمی گیرد. الگوی گانه نمونه ای از الگوی مفهومی جامع است.

الگوهای روشی: راه انجام دادن یک کار را توصیف و به ساده سازی و تشریح یک سلسله از فرایندهای پیچیده و مشکل کمک میکنند. این الگوها در حوزه طراحی نظامهای آموزشی نشو و نما مییابند. (از سنجش نیاز گرفته تا تولید مواد آموزشی و اجرا و ارزشیابی). در طراحی و برنامه ریزی آموزشی بر پایه ای یک سلسله مفهوم و فعالیتهای برگرفته شده از رشته مهندسی است. مثل الگوی دیک و کاری و روش های برنامه ریزی نظامهای آموزشی ضمن خدمت "برانسون" (آقازاده، ۱۳۹۰).

یک الگوی طراحی آموزشی معمولی عادی، دارای ۵ مرحله است:

- ۱- تجزیه و تحلیل
- ۲- طراحی
- ۳- تدوین و تولید
- ۴- اجرا
- ۵- نگهداری و بازنگری

طراحی شکل آموزش:

شما میتوانید شکل آموزش را طراحی کنید البته باید به نکات زیر توجه داشته باشید:

- ۱- فهرست محتوا به تعیین نوع یادگیری میپردازد. برای مثال: (a) با یک تداعی که بارزترین نوع آن مشتمل بر دو جزء اطلاعات است الف) یک محرک: به انجام دهنده کار ارائه می شود و ب) یک پاسخ که توسط انجام دهنده کار ارائه میشود. (b) با فهرست یا زنجیرهای از کلمات. نام فهرست: محرک مثل نام سیارات منظومه شمسی و فهرست (پاسخ) جواب (c) با استفاده از فهرستی از تداعیها.
- ۲- با سؤال از متخصص محتوا تعیین کنید که اطلاعات باید یادآوری یا بازشناسی شوند. کار یادآوری یعنی یادآوری اطلاعات از حافظه شاگرد در اینجا راهنمایی یا علامت چندانی وجود ندارد. برای مثال: تعریف یک موضوع. کار بازشناسی: انتخاب پاسخ صحیح از میان پاسخهای ارائه شده را از شاگرد میطلبد. یک پرسش ارائه میشود و شاگرد باید بهترین پاسخ را تعیین کند (پاسخهای جور کردنی، چندگزینه ای، صحیح و غلط)
- ۳- تعیین سطح دشواری با استفاده از متخصص محتوا: یعنی اطلاعات را بر اساس میزان دشوار بودن مرتب کرد.
- ۴- تهیه قطعه های آموزشی: پیش از تهیه فعالیتهای تمرینی درس، نحوه گروه بندی اطلاعات را تعیین کنید و محتوا را بازنگری کنید و اطلاعات را به قطعه ها ۳ تا ۷ موردی تقسیم کنید. احتمال دارد گروه بندی اطلاعات بر اساس یادیارمورد استفاده تعیین شود. در این صورت تهیه یادیار را پیش از قطعه قطعه کردن اطلاعات انجام دهید.

۵- ارائه آموزشی: ارائه محرکها و پاسخها را در ارائه آموزشی پیشبینی کنید مثلاً ارائه ایالتها و مراکز آنها. در صورتی که هدفتان ترتیب در فهرست است آن را بیان کنید. تا حد امکان یک یادیار برای گنجاندن در ارائه، تهیه کنید. برای کمک به شاگرد تمرین یادآوری یادیار را طراحی کنید.

۶- طراحی تمرین و پرسشها: الف: تمرین درس: فعالیتهای تمرینی فواید زیر را دارد:
* فرصتی برای درگیر شدن فعال شاگرد در فراگیری یادگیری ارائه مینماید.
* نقایص اطلاعاتی شاگرد را برطرف میکند.

ب: آزمون پودمان: این آزمون مقیاسی برای اندازه گیری میزان تسلط بر زیر کارها در هنگام آموزش است. بر اساس این اندازه گیری تجویزهای لازم برای آموزش جبرانی تهیه میشود. در صورت عدم دستیابی به تسلط، باید تمرینهای اضافی پیش از اجازه عبور شاگرد به پودمان بعدی به او ارائه شود تا به حد تسلط برسد.

۷- بازخورد تمرین: ارائه بازخورد دو هدف دارد: ۱- اطلاعات: بازخورد اطلاعاتی باید پاسخ صریح را تأیید و پاسخهای غلط را تصحیح کند. ۲- انگیزش: بازخورد انگیزه‌ای باید فراگیر را هنگام پاسخ صحیح تشویق و هنگام پاسخ غلط دلگرم کند. بازخورد پاسخ صحیح میتواند صرفاً ارائه پرسش تمرین بعدی باشد و بازخورد پاسخ غلط باید پاسخ صحیح یا اشاره‌ای مثل یادیار برای کمک به شاگرد در یادآوری پاسخ صحیح باشد، بازخورد باید بلافاصله پس از هر پاسخ واقع شود، بازخورد باید تا حد امکان خلاصه و فشرده باشد.

۸- طراحی بازنگری درسی

بازنگری باید برای تقویت بازیابی و کاهش فراموشی در طول درس و بعد از تسلط هر شاگرد بر هر قطعه و پس از ارائه هر درس ارائه شود. تحقیقات نشان داده است که مرورهای پراکنده در تمام درس به صورت تقابل ملاحظه ای یادآوری مواد یادگیری شده را بهبود میبخشد. در صورت پاسخ غلط یک پرسش بازنگری شده، آن را در بازنگریهای دوره‌ای بیشتر بیاورید و در صورت پاسخ صحیح آن را کمتر بیاورید. برای کاهش فراموشی، تمرینهای دوره‌ای در درس و یا پودمانهای بعدی برای اطلاعات مهمی که به ندرت بکار میروند، در نظر بگیرید. پس از پایان هر قطعه آن را بازنگری کنید. بازنگری باید همیشه به صورت تمرین و بازخورد باشد (لشین، ۱۳۷۴).

اجزا یک طراحی آموزشی مناسب:

۱- تعیین اهداف آموزشی (هدف کلی _ هدف های رفتاری)

۲- تحلیل آموزشی (تعیین فعالیتهای آموزش دهنده یا واکنش های فراگیر است)

۳- گزینش

۴- تعیین شیوه های انتقال مفاهیم آموزشی

۵- تعیین رسانه های آموزشی

۶- تعیین نظام ارزشیابی آموزشی

فایده طراحی آموزشی چیست؟

_هدفهای آموزشی به طور دقیق و واضح مشخص می شود

- _انتظارات مدرسین از دانش آموزان مشخص می‌شود.
- _فعالیت‌هایی که باید به طور منظم انجام شود مشخص می‌شود.
- _شیوه تدریس و رسانه آموزشی متناسب با هدف برنامه تعیین می‌شود.
- _محتوای آموزشی استاندارد می‌شود.
- _تکلیف فراگیر مشخص می‌شود و او میداند از او چه انتظاری می‌رود.
- _روشهای ارزشیابی برنامه مشخص می‌شود.
- _سنجش میزان موفقیت و پیشرفت تحصیلی واقعی تر می‌شود. (احدیان محمد- تکنولوژی آموزشی -نشر آبیژ- چاپ سوم- ۱۳۸۱)

چگونگی طراحی طرح درس

یکی از مواردی که قبل از نوشتن طرح درس باید مورد توجه قرار گیرد این است که متن درس و یا محتوای آموزشی که می‌بایست در آن روز تدریس شود مطالعه و نکات کلیدی، اطلاعات طلایی، مفاهیم جدید و مهارت‌های نو را یادداشت کنید تا اهداف جزیی درس استخراج شود.

۲- از روی اهداف جزیی استخراج شده برای درس خود اهداف رفتاری بنویسید (رفتاری که دوست دارید از فراگیر شما سر بزند تا شما بعنوان مدرس با مشاهده و اندازه گیری آن متوجه شوید که او درس را یاد گرفته و در رفتار او تغییر ایجاد شده).

۳- هنگام نوشتن اهداف رفتاری که همان آزمون پایانی تدریس شماست چند نکته را رعایت فرمایید:

الف- برای هر سوال و یا هدف یک فعل رفتاری بنویسید که قابل اندازه گیری و مشاهده باشد به اصطلاح تفسیر پذیر نباشد، مانند: بنویسد- نام ببرد، توضیح دهد - تشریح کند، بسازد - رنگ کند، تحلیل کند - کنفرانس دهد و... سعی کنید از فعل‌های زیر بعنوان فعل های سوال امتحانی یا اهداف رفتاری استفاده نکنید چون تبدیل کردن به ملاک نمره بسیار سخت است مگر اینکه بخواهید توصیفی ارزشیابی نمایید: بفهمد - درک کند، تشخیص دهد - لذت ببرد، بشناسد - آشنا شود و...

ب- برای هر سوال زمان مخصوص مشخص کنید تا یادگیری و عمق آن با دقت سنجیده شود

ج- حیطه یادگیری، محدوده عملکرد و یا مهارت آموخته شده را مشخص کنید تا از هر دری سخن به میان نیاید و یا به اصطلاح آقای سیف ارزشیابی سوال باز نباشد

د- برای سوالها بارم بندی کنید و اگر دارای تعداد می باشد برای هر مورد بارم مخصوص در نظر بگیرید.

ه- امکانات و ابزار مورد استفاده و یا محرمیت از برخی از امکانات را درج کنید

و- محل و مکان خاصی اگر برای بروز رفتار در نظر دارید در سوال بنویسید

مثال ۱- دانش آموزان سوم ابتدایی بعد از پایان درس بصورت گروهی در باغچه مدرسه در مدت ۱۵ دقیقه می باید دو گیاه با ریشه افشان پیدا کرده بعد از بررسی در گروه، بدون استفاده از کتاب در کلاس درس برای همکلاسیان خود تشریح نمایند.

۴- یک روش تدریس مناسب انتخاب کنید که بتوان مهارت، نگرش و دانش مورد نظر را منتقل کرد

این روش تدریس ها می توانند سنتی: سخنرانی - بازی تربیتی - نمایشی و پرسش و پاسخ ... باشد و یا روش فعال و گروه محور و یا مشارکتی دانش آموز محور باشد:

بحث و گفتگو، استدلالی، استقرایی، روش گفتاری و...

اگر تسلط بر روش تدریس های یاددهی و یادگیری دارید روش های ذیل پیشنهاد می گردد: روش اکتشافی، حل مسئله، روش برنامه ای، الگوی اجتماعی، اطلاعات پردازی و ... افزایش عزت نفس

نوشتن طرح درس:

۱- عنوان: موضوع، کتاب، مقطع؛ پایه، زمان پیش بینی شده، محل تدریس، روش تدریس، تعداد فراگیران، نوع ارزشیابی

۲- هدف نویسی: اهداف کلی، جزئی و رفتاری با ذکر حیطه در صورت امکان

۳- وسایل مورد نیاز: امکانات، وسایل و رسانه های آموزشی لازم

۴- رفتار ورودی:

الف- برقراری ارتباط

ب- ارزشیابی تشخیصی

ج- ارزشیابی ورودی - پرسش آغازین

د- دیدن تکالیف

ه- حضور و غیاب

۴- ایجاد انگیزه: یکی یا تلفیقی از روش های ذیل پیشنهاد می گردد

الف- ایجاد چالش در یادگیری های قبلی - نظریه پیازه

ب- نمایش خلاق و تئاتر

ت- طرح مسئله یا ایجاد سوال در ذهنی (نظریه تشنگی ذهنی، ابوعلی سینا)

ث- یادآوری مطالب قبلی - نظریه لنگرگاه آموزشی (جان میلر)

ج- ایجاد رغبت برای کاربرد در زندگی و آینده

اجرای تدریس:

رعایت مراحل و گام های آموزش و توجه به روابط بین مدرس و فراگیر از اهمیت خاصی برخوردار بوده و رعایت نکات زیر مطلوب است:

الف- نقش و وظایف معلم در انتقال دانش و یاد دهی و یا آموزش

ب- نقش و وظیفه فراگیر در یادگیری

ج- چیدمان مطالب از ساده به سخت- از ملموس تا ذهنی - از کم به زیاد

د- مرور درس و ارزشیابی مستمر (فعال نگه داشتن ذهن) و- پاسخ به سوالات و رفع اشکال

ز- تمرین فردی - کنترل مهارت آموخته شده و تغییر در نگرش های فردی و گروهی

ح- تغییر در نگرش و حیطه عاطفی فراگیران

ط- جمع بندی درس و مرور مطالب

ارائه تکلیف:

- تکلیف باید با توجه به سطح و میزان یادگیری هر فراگیر مشخص گردد
- با توجه به امکانات و سطح اقتصادی و اجتماعی او برنامه ریزی شود
- ارائه تکلیف خلاقانه و ابتکاری باشد
- ارائه تکلیف بصورت مرور درس، تمرین مهارت، پرورش خلاقیت و... باشد

ارزشیابی پایانی:

- توجه به تفاوت های فردی و زمان یادگیری هر فرد
- توجه به نوع روش تدریس
- توجه به نوع هدف های رفتاری درس (پورشیخ رضا، ۱۳۸۹)

نمونه یک طراحی آموزشی

کتاب علوم پایه ی اول ابتدایی

موضوع درس: جانوران

هدف کلی: دانش آموزان بامشاهده جانوران، بانوع حرکت، غذاومحل زندگی جانوران آشنا شوند وفایده هایی که جانوران دارندراپشناسند.

اهداف جزئی

انتظار می رود درفرآیند آموزش این درس دانش آموز بتواند:

الف) دانستنی ها

- ۱- انواع حرکت جانوران را باذکرنام جانوران بیان کند.
- ۲- چندجانور گیاهخوار وچند جانورگوشتخواررانام ببرد.
- ۳-فایده های جانوران را باذکرمثال توضیح دهد.

ب) مهارتی

- ۱-حرکت جانوران رامقایسه کند.
- ۲-جانوران را ازنظر محل زندگی طبقه بندی کند.
- ۳-جانوران را از نظر نوع غذا به دو دسته تقسیم کند.
- ۴-حاصل مشاهدات خود را برای همکلاسی ها بیان کند.
- ۵-اطلاعات جمع آوری شده را درجدولی ثبت نماید.

ج) نگرشی

- ۱-نسبت به حفظ محیط زیست وجانوران از خود حساسیت نشان دهد.
- ۲-برای جمع آوری اطلاعات بیشتر درباره جانوران از خود علاقه نشان دهد.

اهداف رفتاری

- ۱- دانش آموز در کلاس درس بدون استفاده از کتاب وبا استفاده از راهنمایی معلم، نام جانوران را با استفاده از تصاویر بگوید. (شناختی)
- ۲- دانش آموزدر کلاس درس بدون استفاده از کتاب وبا استفاده از توضیحات معلم تصاویربه هم ریخته ی جانوران را به دو دسته ی گوشتخوار وگیاهخوار، درعرض ۱ دقیقه طبقه بندی کند. (روانی حرکتی)
- ۳- دانش آموزدر کلاس درس باعلاقمندی با استفاده از کتاب وبدون کمک معلم وسایردانش آموزان فایده های جانوران را باذکر مثال توضیح دهد. (شناختی)
- ۴- دانش آموز در کلاس درس بدون استفاده ازکمک معلم با استفاده از تصاویرجانوران، جانوران را از نظر نوع حرکت در عرض ۲ دقیقه مقایسه کند. (روانی حرکتی)
- ۵- دانش آموز درخارج از کلاس درس بدون استفاده ازکمک معلم باعلاقمندی نسبت به حفظ محیط زیست وجانوران از خود حساسیت نشان دهد. عاطفی

۶- دانش آموز در خارج از کلاس درس بدون استفاده از کمک معلم و دیگران با استفاده از اطلاعاتی که جمع آوری کرده آن هارا در جدولی در عرض ۲ روز ثبت نماید. (روانی- حرکتی)

ویژگیهای یادگیرنده

خصوصیات جسمی

- به تدریج دندانهای شیری جای خود را به دندانهای دائمی می دهند. اندام کودک کشیده تر و لاغرتر و پاهایش نسبت به قبل از رشد بیشتری برخوردار است.

- کمتر به زمین می خورد. فعالیت و تحرک و سر و صدای او بیشتر از گذشته می باشد.

- تا این سن احتمال ابتلا به بیماریهای کودکی بیشتر بود اما اکنون این احتمال کمتر است.

خصوصیات ذهنی، عاطفی و اجتماعی کودک

- دایره لغات کودک به حدود ۲۵۰۰ کلمه می رسد. اشتیاق به یادگیری بیشتر از گذشته است. می تواند از مشاهدات و علایم تجربی خود نتیجه گیری کند ولی شناخت او بر مبنای ظواهر است.

- اکنون بیشتر به قصه ها و داستانهایی علاقمند است که از محیط واقعی اطراف او الهام می گیرند.

- خودنمایی از خصوصیات بارز این سنین است.

- دوست دارد مورد ستایش و تمجید قرار گیرد و در هر کاری مقدم و پیشرو باشد.

- از یادآوری اشتباهاتش می رنجد و گاه طغیان می کند و اغلب در بازی با کودکان یک هم بازی را ترجیح می دهد.

- او می تواند افکار و سخنان بزرگسالان را بفهمد و تا حدودی علت ها و چرای آنها را درک کند.

ویژگیهای این دوران سبب می شود که آن را یکی از مهمترین مراحل زندگی در راستای شکلگیری آینده ی شخص بدانیم.

تعیین رفتار ورودی و سنجش رفتار ورودی

دانش آموزان باید نام جانورانی را که در اطراف خود می بینند درست تلفظ کرده و نام آنها را تشخیص دهند.

نشان دادن تصاویر تعدادی از جانوران و گفتن نام آنها توسط دانش آموزان.

تصویر عنوانی درس را مشاهده و درباره ی آن با معلم و همکلاسی های خود گفتگو نمایند.

ارزشیابی سنجش آغازین

پرسش از دانش آموزان درباره اینکه:

۱- شما چه جانورانی را می شناسید؟

۲- درباره ی جانوران چه چیزهایی می دانید؟

۳- جانوران را کجاها دیده اید؟

۴- چه جانورانی را از نزدیک دیده و آشنا شده اید؟

تعیین محتوا

مبحث جانوران در کتاب اول ابتدایی شامل ۱۳ صفحه است که از صفحه ۲۰ تا ۳۳ کتاب درسی را به خود اختصاص داده است.

خلاصه محتوای درس:

در این درس دانش آموزان با مشاهده جانوران مختلف در مورد محل زندگی آن‌ها و غذایی که می‌خورند، اطلاعاتی بدست می‌آورند. آن‌ها می‌آموزند که جانوران برای یافتن غذا و نیز فرار از خطر به شیوه‌های مختلف حرکت می‌کنند. همچنین از طریق مشاهده و جمع‌آوری اطلاعات به این نکته پی می‌برند که بعضی از جانوران برای خود لانه می‌سازند، بعضی از جانوران مهاجرت می‌کنند و نیز بامواردی از استفاده‌های مناسب انسان از جانوران آشنا می‌شوند.

سازماندهی محتوا

محتوای درس از ساده به دشوار سازماندهی شده است؛ یعنی در ابتدای درس دانش آموزان درباره یکی از جانورانی که دوست دارند با هم‌کلاسیه‌های خود گفتگو میکنند و درباره ی محل زندگی، نوع غذا و طرز حرکت آن بایکدیگر تبادل نظر می‌کنند. در صفحات بعد بتدریج بانواع جانوران که در محیط‌های گوناگون و با شکل‌های گوناگون زندگی می‌کنند آشنایی شوند و سپس با نوع غذایی که مصرف می‌کنند آشنا شده و در آخرین باچگونگی حرکت جانوران مختلف و لانه سازی بعضی جانوران و همچنین مهاجرت و دلایل مهاجرت برخی جانوران آشنا می‌شوند.

تعیین وسایل آموزشی

کتاب درسی - دفتر نقاشی - مداد رنگی - کتاب‌های علمی و تصویری درباره جانوران - تصاویر جانوران - نمونه‌هایی از جانوران زنده یا خشک شده - لانه پرند، قفس پرند یا آکواریوم - پشم، چرم - تصاویری از غذاهای جانوران - تصاویری از پوشاک که از جانوران بدست می‌آید.

روش‌ها و الگوهای تدریس

حل مسئله، بحث و گفتگو، گردش علمی، مشاهده و تجربه، پرسش و پاسخ، تلفیقی

مفاهیم درس

- ۱- جانوران گوناگون هستند.
- ۲- بعضی از جانوران گوشت‌خوارند.
- ۳- بعضی از جانوران گیاه‌خوارند.
- ۴- جانوران برای یافتن غذا و فرار از خطر حرکت می‌کنند.
- ۵- برخی از جانوران مهاجرت می‌کنند.
- ۶- بعضی از جانوران لانه می‌سازند.
- ۷- از بعضی از جانوران در تهیه غذا و پوشاک استفاده می‌شود.

ارائه درس

ارزشیابی پایان درس

پس از پایان درس، ارزشیابی بعمل می‌آید تا از رسیدن روند آموزش به اهداف و نتایج آن اطلاع حاصل شود:

- ۱- انواع حرکت در جانوران را نام ببرید؟

۲- چند جانور گیاهخوار و چند جانور گوشتخوار نام ببرید؟

۳- فایده های جانوران را با ذکر مثال توضیح دهید؟

۴- جانوران را از نظر نوع محل زندگی طبقه بندی کنید؟

۵- چند نمونه از جانوران مهاجر نام ببرید؟

۶- جانوران به چه علت هایی مهاجرت می کنند؟

۷- جانوران در چه جاهایی لانه می سازند؟

باز خورد

بالارائه ی ارزشیابی از پایان درس و جمع بندی نتایج حاصل از ارزشیابی مشخص می شود که چه تعداد از دانش آموزان به اهداف درس رسیده و مفاهیم درس را فرا گرفته اند.

اگر چنانچه دانش آموزانی باشند که در برخی نکات درس اشکال داشته باشند می توان با بازگشت به عقب و طی مراحل ارائه درس، اشکال هارارفع و این دانش آموزان را در رسیدن به اهداف درس یاری کرد.

بحث و نتیجه گیری

همانطور که یک نقشه کش برای آینده خود دست به طراحی می زند، تمامی معلمان در کلاس درس نیاز به طراحی و ترسیم نوعی طرح برای آینده هستند. طراحی آموزشی از جمله مهمترین پیش زمینه هایی است که باید توسط معلم رعایت شود. طراحی آموزشی، پیش بینی و تنظیم رویدادهای آموزشی بر اساس اهداف، محتوا و امکانات موجود با توجه به ساخت شناختی و ویژگیهای دانش آموزان، تعریف شده است. مراحل طراحی آموزشی به صورت زیر می باشد:

هدف از طراحی آموزشی، فراهم کردن امکانات یادگیری مورد نیاز است، زیرا انتخاب فعالیت های یادگیری مؤثر و مناسب، عامل مهمی در فرآیند طراحی یک درس محسوب می شود. قبل از شروع تدریس توسط معلم، وی باید همه چیز را پیش بینی و آماده کند و برنامه ی خود را بنویسد. اما با توجه به این که فرآیند تدریس، هیچ وقت نمی تواند کامل باشد، برنامه های طراحی شده باید انعطاف پذیر باشند و پیوسته مرتب و به روز شوند.

در تمامی الگوهای طراحی آموزشی، چهار مرحله اساسی مشاهده می شود.

مرحله اول: تنظیم اهداف آموزشی

مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی

مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش ها و وسایل آموزشی

مرحله چهارم: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

منابع

۱. افخم، منوچهر (۱۳۸۹)، تاریخ آموزش و پرورش در ایران قبل و بعد از انقلاب /تهران: پژوهشکده اندیشه و فرهنگ معاصر.
۲. اکرمی، سید کاظم (۱۳۸۰) «فرهنگ اسلامی، برنامه درسی و تفکر» تهران، چاپ اول، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
۳. اولسون، متیو. اچ و هرگنهنان، بی.آر؛ مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری، ترجمه علی‌اکبر سیف، تهران، دوران، ۱۳۸۸، چاپ هشتم.
۴. بهارستان، جلیل، (۱۳۷۸)، برنامه کارورزی یادگیری عملی در مرکز تربیت معلم، تهران دفتر همکاری حوزه و دانشگاه
۵. بهرنگی، محمدرضا (۱۳۷۱) مدیریت آموزشی و آموزش شگاهی، چاپ اشکان، ناشر: مولف.
۶. حائری زاده، خیریه بیگم ، محمد حسین، لیلی (۱۳۸۴). ویژگی های معلم موثر / انتشارات منظومه خرد.
۷. دیناروند، حسن (۱۳۹۰)، طراحی آموزشی برای اثربخشی تدریس، تهران: انتشارات آیپژ
۸. راد، علی اکبر (۱۳۸۹)، " نظام آموزش و پرورش ایران"؛ گذرها و افق ها، تهران: نشر زیبا.
۹. راوندی، مرتضی (۱۳۶۹) تاریخ تعلیم و تربیت در ایران و اروپا-تهران - انتشارات هدایت
۱۰. رضایی موسی (۱۳۸۶) «مدارس پیشرو کارآمد» تهران، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
۱۱. زراعی زوارکی، اسماعیل (۱۳۸۶)، معرفی الگوهای طراحی آموزشی. جزوه درسی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی (چاپ نشده).
۱۲. سجادی، اسکندر (۱۳۷۶) «هدف از تدریس چیست» مقاله زیر چاپ دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تبریز.
۱۳. سیف، علی‌اکبر؛ (۱۳۸۷)، روان‌شناسی پرورشی نوین، تهران، دوران، چاپ ششم.
۱۴. شعبانی، حسن؛ (۱۳۸۳)، مهارت‌های آموزشی و پرورشی، تهران، سمت، چاپ هجدهم.
۱۵. شکوهی، یکتا (۱۳۶۶) تعلیم و تربیت اسلامی- تهران - دفتر تحقیقات و برنامه ریزی
۱۶. ضمیری، محمد علی (۱۳۸۰) تاریخ آموزش و پرورش ایران و اسلام- شیراز- ساسان
۱۷. فردانش، هاشم (۱۳۹۱)، مبانی نظری تکنولوژی آموزشی، تهران: انتشارات سمت.
۱۸. فرمپینی فراهانی، محسن (۱۳۸۳) پست مدرنیسم و تعلیم و تربیت- تهران - آیپژ
۱۹. کریمیان، حسین، جعفریان یسار، حمید، (۱۳۸۵) «راهبردهای تدریس و فنون معلمی» قم چاپ اول چاپ: قدس
۲۰. کلهر منوچهر (۱۳۸۶) « فرایند تدریس و یادگیری اثر بخش » قزوین، مرکز تربیت معلم شهید رجایی قزوین انتشارات حدیث امروز
۲۱. گیج، وال، ان. (۱۳۷۶) مبانی علمی هنر تدریس. مترجم محمود مهر محمدی، تهران. وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. انتشارات مدرسه.
۲۲. لشین و همکاران (۱۳۷۴)، راهبردها و فنون طراحی آموزشی، ترجمه هاشم فردانش، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۲۳. الماسی، محمد (۱۳۷۸) تاریخ مختصر تعلیم و تربیت در اسلام و ایران-تهران- رشد
۲۴. محمودی عبدالرحمان ۱۳۷۷ تأثیر پیش سازمان دهنده بر یادگیری در تدریس روان شناسی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تبریز.
۲۵. مظاهری، حسین (۱۳۶۷) جهاد با نفس - جلد اول-انجمن اسلامی معلمان قم
۲۶. مفیدی، فرخنده (۱۳۷۲) مجله تربیت معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش آذر

۲۷. موریسون و همکاران (۱۳۷۸)، طراحی آموزشی اثربخش، ترجمه غلامحسین رحیمی دوست، اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران.
۲۸. میرزاییگی علی (۱۳۸۴) «برنامه ریزی درسی و طرح درس در آموزش رسمی و تربیت نیروی انسانی» تهران انتشارات یسطرون
۲۹. میرصدوقی سید حسن (۱۳۸۶) بررسی نقش خود اثر بخشی معلمان و جو روانی - اجتماعی کلاسی در مدیریت فرایند یاددهی یادگیری «قزوین (۱۳۷۳) فرایند تدریس تهران: تربیت
۳۰. میرحیدری، اشرف (۱۳۸۶) جایگاه معلم در نظامهای آموزشی - پژوهش و تحقیقات آموزش و پرورش اصفهان
۳۱. نیکنای، مصطفی (۱۳۷۷) مقایسه ویژگی های معلمان خوب و اثر بخش « فصلنامه روان شناسی و علوم تربیتی شماره ۷ و ۸ تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
۳۲. هوشیار، صدیقه (۱۳۸۶) معلم، مدیریت کلاس، موانع و راهبردها-پژوهش و تحقیقات آموزش و پرورش اصفهان.

33. Dick, w.s, & carey, L. (1985)the systematic design of instruction (2nded). Glenview, Illinois: scott, Foresman and company
34. Simon, H.A.Science of the Artificial. cambridge, MA:Mitpress,1969
35. Barker,P. (1994). Designing Interactive Learning. Int. dejong and L.sarti(eds),Design and production of Multimedia and simulation- based Learning Material, 1-30. Kluwer Academic Publishers. Netherlands.
36. Harre,R. (1960).An introduction to the Logic of the Sciences. London: MacMillan.
37. Gagne,R.M. (1985). The conditions of Learning(4thed).New York: Holt, Rinehart,Rinehart,&Winston.
38. Reigeluth, c.M. (1983).Instructional. Design theories and models: AN Overview of their cirrent status. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
39. Kid, ErryT. Song Holim. (2008). Handbook of research on systems and Technology. USA.Information Science Reference.

Educational Design in the Teaching-learning Process

Jaber Zolfi¹, Fatemeh Toni², Kolsoom Ahmadi³, Zohreh Ablooyi⁴

1. Master in Educational Research - Islamic Azad University, Neka Branch – a teacher in the Education Department of Neka City

2. Bachelor in technique and vocation - Farhangian University of Mazandaran – a teacher in the Education Department of Neka City

3. Bachelor in technique and vocation - Farhangian University of Mazandaran – a teacher in the Education Department of Neka City

4. Bachelor in the English Language - Farhangian University of Mazandaran – a teacher in the Education Department of Neka City

Abstract

Educational design refers to the systematic process of planning all events in order to facilitate learning. The term "design" refers to systematic planning and mental processes used to develop a plan for problem solving. Design is a kind of problem solving and is used in various professions for this very purpose. Design is different from planning. Design is more precise and more specialized than planning. The purposeful set of activities creating a proper learning environment for learners is referred to as education. Education is defined as a way of organizing experiences and directing learners to achieve special abilities. For example, "the teacher may help the learner to use a software program to solve a series of specific problems". Each experience that develops is in line with one or more learning objectives. Educational design is based on theories of IT learning, systematic analysis, and management approaches.

Keywords: method, design, education, teaching process.
